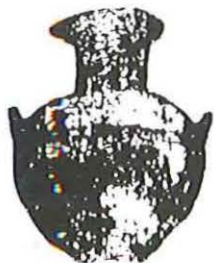


ελευθερον



κυθρα



ΕΚΦΡΑΣΤΙΚΟ ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΣΩΜ. ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΚΥΘΡΕΑ

ΧΡΟΝΙΑ 29 ΜΑΗΣ -ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ 2006 Αρ. ΤΕΥΧΟΥΣ 86-87



Η οικογένεια του Κυθρεώτη Λευτέρη του Παυλή φωτογραφημένη στις αρχές του περασμένου αιώνα.



Φιλικότητα.

Στην Ελληνική Τράπεζα
εξελισσόμαστε για να δημιουργούμε
ισχυρές προσωπικές σχέσεις μαζί σας.
Σας γνωρίζουμε από κοντά.
Μαθαίνουμε τα μικρά σας ονόματα.
Φτιάχνουμε τις λύσεις
που σας ταιριάζουν.
Προχωράμε μαζί, γιατί...
η εξέλιξη είναι στη φύση μας.



ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Η εξέλιξη είναι στη φύση μας

ελεύθερη κυθρέα

ΤΕΤΡΑΜΗΝΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΚΥΘΡΕΑ

Ετήσια συνδρομή: €3.00 σεντ. Τιμή τεύχους €2.00 σεντ

Για το εξωτερικό: €6.00 σεντ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΠΕΤΡΟΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΗΣ - ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΠΑΒΑΡΝΑΒΑΣ, ΚΛΕΙΤΟΣ ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ,

ΑΝΘΗ ΠΕΤΣΑ - ΣΑΒΒΙΔΟΥ, ΑΝΝΑ - ΝΟΛΛΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΕΠΙΤΙΜΟΣ ΠΡΟΕΔΡΟΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ

Υπεύθυνη έκδοσης: Ανθή Πέτσα - Σαββίδου

Υπεύθυνος διορθώσεων: Πέτρος Παπαγεώργης

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ: ΤΟΜΠΑΖΗ 46, 1055 ΛΕΥΚΩΣΙΑ-ΤΗΛ.22764000

Εκτύπωση: Offset: Τυπογραφεία «ΚΩΝΟΣ» Λτδ, Τηλ.22491419, Τ.Κ. 20287, Λευκωσία

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κ. ΚΟΚΚΙΝΟΦΤΑ	Η Κυθρέα στον Κυπριακό Τύπο της Δεκαετίας του 1900.	2 – 6
Π. ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΗ	Ο Εθνοθησκευτικός ρόλος της ορθόδοξης εκκλησίας κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας στην Ελλάδα και η εθνεγερσία του 1821	7 -11
Α. ΠΕΤΣΑ-ΣΑΒΒΙΔΟΥ	Τιμητική Εκδήλωση για το δάσκαλο Ανδρέα Παπαβαρνάβα	12-15
	Η σιωπηρή εκδίκηση του Πενταδάκτυλου	16-18
Γ. ΣΠΑΝΟΥ	Η λαιλαπα του εποικισμού.	19-20
Π. ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ	Από την τουρκική εισβολή:Το παραδεισίο τοπίο σε κρανίου τόπο.	21-24
ΓΛ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ	Ο εκ Κυθρέας Χρυσόστομος Χατζηκωνσταντίνου Αθανασίου.	25-45
ΓΛ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ	Χρυσοστόμιο Μέλαθρο Ευγηρίας	46-47
	Νιον Χωρκόν Κυθρέας	48-49
ΚΩΝΣΤ. ΚΟΚΗ	Αναμνήσεις – ποίημα	50
ΣΩΤ. ΧΟΥΤΡΗ	Εφκαρ' την μάσκαν 'Αγκυρα – ποίημα	51
Γ. ΚΟΚΗ	Ο Κυθρεώτης - ποίημα	52
Α.- Ν. ΓΕΩΡΓΙΟΥ	Φοβάμαι – ποίημα	53
	Αντικοχική Εκδήλωση 16.7.2006	54-59
Γ. ΚΟΚΗ	Εορταστική Εκδήλωση Σχολικής Εφορείας Κυθρέας	60-70
Α. ΠΕΤΣΑ-ΣΑΒΒΙΔΟΥ	Αυτοί που φεύγουν	
	Αρετή Παπαβαρνάβα	71-72
	Θέλημα Κανικλίδου-Χρυσοστόμου.	73-76
	ΠαπαΧρίστος Κ. Έλληνας.	76-79
	Λούλλα Νικολαΐδου-Χριστού	80-81
	Κώστας Ζαμπακίδης	82-84
	Ανδρέας Φιλιππίδης	85-87
	Νέοι Συνδρομητές	88

Στα κείμενα εκφράζονται προσωπικές απόψεις των ατόμων που τα υπογράφουν και δεν εκφράζουν ούτε δεσμεύουν με κανένα τρόπο το Σωματείο.

Η ΚΥΘΡΕΑ ΣΤΟΝ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΤΥΠΟ ΤΗΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ ΤΟΥ 1900

του Κωστή Κοκκινόφτα

Σημαντικές πληροφορίες για την Κύπρο των χρόνων της Αγγλοκρατίας αντλούμε από τις κυπριακές εφημερίδες, που άρχισαν να εκδίδονται αμέσως μετά την καθεστωτική μεταβολή του 1878 και οι οποίες αποτελούν μία από τις σημαντικότερες πηγές μελέτης της ιστορίας της εποχής. Στις σελίδες τους περιλαμβάνουν πλήθος από πληροφορίες για τη ζωή των κατοίκων της Κύπρου, καθώς και πολλαά ενδιαφέροντα στοιχεία για τα χωριά και τις πόλεις του νησιού, που ο εντοπισμός τους συμβάλλει σε μεγάλο βαθμό στη διεύρυνση των γνώσεών μας γύρω από την ιστορία τους. Ορισμένα από τα δημοσιεύματα αυτά, που αφορούν την κοινότητα της Κυθρέας, είχαμε αναδημοσιεύσει, με σύντομα σχόλια, σε παλαιότερα κείμενα μας *Ιπερ. «Ελευθέρη Κυθρέα»*, αρ. 41-42(1991), σ. 136-137, αρ. 47-48(1993), σ. 122, αρ. 50-51(1994), σ. 113-114, αρ. 75-76(2003), σ. 55-58, αρ. 80-81(2004) σ. 128-129. Στο παρόν σημείωμα δίνουμε στη δημοσιότητα ακόμη μερικά δημοσιεύματα, που αφορούν διάφορες πτυχές της ιστορίας της κοινότητας, κατά την πρώτη δεκαετία του 20ού αιώνα.



Ο Διευθυντής του Αρρεναγωγείου Κυθρέας
Μιχαήλ Ανδρόνικος και η γυναίκα του
Διευθύντρια του Παρθεναγωγείου της Αγίας
Μαρίας Κυθρέας Ευανθία Μ. Νικολαΐδου

Το πρώτο από αυτά εντοπίστηκε στην εφημερίδα της Λευκωσίας «Φωνή της Κύπρου», ημερομηνίας 28/10 Αυγούστου 1900. Φέρει τον τίτλο: «Εξετάσεις- Παρθεναγωγείον Κυθραίας» και αναφέρεται στις δημόσιες εξετάσεις που πραγματοποιήθηκαν στο Παρθεναγωγείο της κωμόπολης, τον Ιούλιο του 1900. Διευθύντρια του σχολείου,

όπως αναφέρεται, ήταν η Πολυξένη Παπαζαχαρία. Είναι ενδιαφέρον να παρατηρήσουμε ότι στο Παρθεναγωγείο φοιτούσε και αριθμός αγοριών, ίσως γιατί το Αρρεναγωγείο είχε μεγάλο αριθμό μαθητών και αδυνατούσε να δεκτεί περισσότερους:

«Την παρελθούσαν Κυριακήν εγένοντο αι εξετάσεις του υπό την διεύθυνσιν της δεσποσύνης Πολυξένης Παπά Ζαχαρίου διευθυνομένου εν Κυθραία μεικτού Παρθεναγωγείου. Η αίθουσα του σχολείου ήτο πλήρης ακροατών εγχωρίων τε και ξένων, εξ αμφοτέρων των φύλων. Μετά την υπό της διευθυνούσης εκφώνησιν καταληλήθου λόγου, ήρχισεν η εξέτασις των μαθημάτων, εκ της απταιστού δ' αναγνώσεως των μαθητριών και μαθητών, της ερμηνείας των εν τω κειμένω ήξεων και των διαφόρων ερωτήσεων, αίτινες απετείνοντο εις τους εξεταζομένους, ασφαλώς μπορεί να ομολογήση πας τις, ότι η διευθύντρια ειργάσθη ακαμάτως, διό και μετά το πέρας των εξετάσεων εδέχετο αύτη τα θερμά συγχαρητήρια των παρεστώτων. Εις παρευρεθείς».

Σε μία άθλητη εφημερίδα της Λευκωσίας, τον «Κύπριο», ημερομηνίας 29 Μαρτίου 1903, και με τον τίτλο «Από τας επαρχίας. Εκ Κυθραίας» δημοσιεύεται ανταπόκριση από την κωμόπολη που αναφέρεται στον εορτασμό της εθνικής επετείου της 25ης Μαρτίου και στην επιδημία της «ψευδοδιφθερίτιδας», που είχε προσβάθει πολλή από τα παιδιά των κατοίκων:

«Εις την Κυθραίαν, την ωραίαν κωμόπολιν, επανηγυρίσθη, ως μανθάνομεν, η επέτειος της εθνικής παλιγγενεσίας μετά μεγάλου ενθουσιασμού. Μετά την δοξολογίαν, αι μαθήτριά και οι μαθηταί, ακολουθούντων όλην των κατοίκων, μετά των γυναικών ακόμη και των παιδιών, περιήλθον την κωμόπολιν, καταλήξαντες εις το σχολειόν, όπου ο διδάσκαλος απήγγειλε τον πανηγυρικών της ημέρας. Το δ' εσπέρας, ο εκ των ιατρών της πόλεως μας κ. Κ. Μυριάνθης, τυχών εκεί, ωμίησεν εν τη αιθούση του Αναγνωστηρίου περί της σημασίας της μεγάλης ημέρας, εγκωμιάσας τους αθανάτους του εικοσιένα προγόνους.

Δυστυχώς η ψευδοδιφθερίτις από μηνών λυμαίνεται την ωραίαν μας κωμόπολιν, προσβαλούσα μέχρι σήμερον πλείστους παίδας εν ταις συνοικίαις, ιδία του Αγίου Ανδρόνικου και της Αγίας Μαρίας».

Αρκετά ενδιαφέρουσες πληροφορίες για τη ζωή στην κοινότητα διασώζει η ίδια εφημερίδα, σε ανταπόκριση από την κωμόπολη με τίτλο «Από την Κυθραίαν», που δημοσιεύτηκε στο φύλητο ημερομηνίας 24 Ιουλίου 1904. Το σχετικό δημοσίευμα αναφέρεται στην πανήγυρη της Αγίας Μαρίας, που πραγματοποιήθηκε στις 17 Ιουλίου, στην οποία συμμετείχαν και πολλοί κάτοικοι από τα γύρω χωριά. Όπως σημειώνεται,

πολλές από τις κυρίες που παρευρέθηκαν έφεραν κατά τη θεία λειτουργία καπέλλα με ρουλιούδια, μιμούμενες, πιθανότατα, τις κυρίες της Λευκωσίας, που με τη σειρά τους είχαν υιοθετήσει τη σχετική συνήθεια των συζύγων των Άγγλων διοικητικών υπαλλήλων. Ο ανταποκριτής της εφημερίδας αναφέρει επίσης, ότι ομιλητής στην πανήγυρη ήταν ο εκ Κυθρέας νεαρός φοιτητής της θεολογίας και μετέπειτα σημαντικός μελετητής της κυπριακής εκκλησιαστικής ιστορίας Χαρίλαος Παπαϊωάννου (1881-1954). Στο δημοσίευμα σημειώνεται ακόμη, ότι μετά τη θεία λειτουργία οι πανηγυριστές μετέβηκαν είτε σε παρακείμενα περιβόλια, είτε στην περιοχή του κεφαλήόβρυσου, χάριν διασκεδάσεως. Τέλος, σημειώνει ότι ο δρόμος που ένωνε την Κυθρέα με τη Λευκωσία ήταν σε πολύ καλή κατάσταση, γεγονός που συνέτεινε ώστε αρκετοί κάτοικοι της πρωτεύουσας να πραγματοποιούν εκδρομές στην κωμόπολη, κυρίως τις Κυριακές:

«Ανταποκριτού μας. Κυθραία, 23 Ιουλίου: Μεγάλη κίνησης και ζωηρότης επεκράτει κατά την πανήγυριν της Αγίας Μαρίνης. Ο ναός ήτο κατάμεστος κόσμος, συρρέυσαντος εκ των παρακειμένων χωρίων. Αρκετά οικογένεια εκ Λευκωσίας και Κυθραίας είχαν στολήσει τον ναόν και την πανήγυριν καθόλου, διά των τεχνητών κήπων, τους οποίους έφερον επί κεφαλής. Ωμίλησε κατά την θείαν λειτουργίαν ο σπουδαστής της θεολογίας κ. Χαρίλαος Παπαϊωάννου. Η πανήγυρις διήρκεσε μέχρι της 11 π.μ. Μετά ταύτα οι πανηγυρισταί διελύθησαν και διηυθύνθησαν άλλοι μεν εις τα διάφορα περιβόλια, τα μαγευτικά και ευχάριστα μεν ως προς την θέαν, πνυκτικά δε ως προς τας αύρας, άλλοι δε εις το Κεφαλήόβρυσον, χάριν διασκεδάσεως. Την Κυριακήν το πλήθος ήτο περισσότερον της προτεραίας, όχι πλέον διά την πανήγυριν, αλλήλ χάριν διασκεδάσεως εις Κεφαλήόβρυσον. Ήσαν και οι καθηγηταί του Γυμνασίου κ.κ. Δρακοντίδης και Κρεν, μετά της οικογενείας του, οίτινες ξεναγούμενοι υπό μαθητού εξέδραμον μέχρι Κεφαλοβρύσου. Η από Λευκωσίας εις Κυθραίαν οδός διατηρείται τώρα εις κατάστασιν άρίστην, και οι εκδρομείς άνέτως διέρχονται αυτήν».

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη συμβολή της κωμόπολης στους εθνικούς εράνους, που διεξήχθησαν τότε στο νησί για την ενίσχυση του εθνικού στόλου από τον «ηαϊκό εθναπόστολο» και ποιητή Σπύρο Ματσούκα είναι το δημοσίευμα του «Κυπρίου», ημερομηνίας 12 Φεβρουαρίου 1905, που φέρει τον τίτλο «Ο εθναπόστολος. Η Κυθραία και ο κ. Ματσούκας. Θρίαμβος της ιδέας του Στόλου». Σύμφωνα με το σχετικό δημοσίευμα, οι κάτοικοι επεφύλλαξαν ήλαμνή υποδοχή στον ποιητή και τέλεισαν δοξολογία με την ευκαιρία της εκεί επίσκεψής του. Ακολούθως, ο Ματσούκας μίλησε στους παρευρισκομένους και περιήλθε μεγάλο μέρος της κωμόπολης, όπου εγίνετο δεκτός με θερμές εκδηλώσεις. Κατά τη διάρκεια της παραμονής του στην Κυθρέα, συγκε-

ντρώθηκαν συνοδικά 52 λίρες, που ανεμένετο να αυξηθούν, αφού ο έρανος θα συνεχιζόταν και τις αμέσως επόμενες ημέρες:

«Την παρελθούσαν Κυριακήν, ο κ. Σπύρος Ματσούκας συνοδευόμενος από μέλη της επιτροπής της αμύνης επεσκέφθη την Κυθραίαν. Οι κάτοικοι έκαμαν εις τον εθναπόστολον μεγάλην υποδοχήν. Τον ανέμενον ημίσειαν ώραν μακράν του χωρίου, όπου τον προσεφώνησαν εμμέτρως η διδασκάλησσα και ο διδάσκαλος. Δοξολογία επί τη ευκαιρία εψάλη εις την εκκλησίαν, και ο ποιητής από της Ωραίας Πύλης ωμίλησε προς το πλήθος περί του σκοπού του. Αι πρώται εγγραφαί υπέρ του εθνικού στόλου έγιναν παρά την Ωραίαν Πύλην.

Τα επεισόδια εκ του ενθουσιασμού του πλήθους υπέρ του Εθνικού Στόλου είναι πολλή. Οι κάτοικοι εθυμιάζον, κατά το έθιμον, τον ποιητήν, διερχόμενον μετά της συνοδείας του από τας οικίας των. Γυναίκες πλείσται ενεγράφησαν υπέρ του στόλου. Προς τον ποιητήν εδόθησαν ως δώρα πέντε ολιγομετάξινοι πετσέται, τας οποίας θα καταθέση υπέρ του εθνικού στόλου. Ένα ποτήρι υάληνον επί του οποίου ήτο ζωγραφημένη η Αγία Σοφία ετέθη εις λαχείον, όπερ απέφερε 1 1/2 λίραν υπέρ του στόλου, του ποτηριού επανεληθόντος διά της τύχης εις τον ιδιοκτήτην του. Εις των κατοίκων του χωριού, Αρμένιος, Στεφανιάν ονόματι, αυθορμητώς προσήλθε και έδωκε 4 σελίνια υπέρ του στόλου, λέγων ότι το θεωρεί καθήκον του.

Ο κ. Ματσούκας ωμίλησε προς το πλήθος και κάτω από μίαν ωραίαν πλάτανον εις το κέντρον της κωμοπόλεως. Από τας φυσικάς καλήθονάς του μέρους μάς ήνεγει ότι είναι καταμαγευμένος, και τα δάκρυα που είδε τα θεωρεί αληθινούς αδάμαντας διά το θησαυροφυλάκιον της Πατρίδος. Ο ενθουσιασμός του ήτο μέγας, όταν έβηεν εις όλα τα σπίτια τας εικόνας των βασιλέων μας και των ηρώων. Ο κ. Ι. Θεμιστός εξένισε την μεσημβρίαν τον ποιητήν και την συνοδείαν του. Η αμύθητος φιλοξενία των κατοίκων υπό την στέγην του κ. Θεμιστού έφθασεν εις το κατακόρυφον. Από την συμπεριφοράν των μαθητών και των μαθητριών ο κ. Ματσούκας έμεινε κατενθουσιασμένος και μετά δυσκολίας απεχωρίσθη των μικρών του φίλων. Εννοείται ότι την Κυριακήν ο ποιητής μόλις επρόφθασε να επισκεφθή δύο ενορίας της Κυθραίας, την Αγίαν Μαρίναν και τον Άγιον Ανδρόνικον. 52 λίραι αγγλικαί εισεπράχθησαν από τα δύο ταύτα τμήματα, και υπάρχουν ελπίδες, ότι το ποσόν θα τριπλασιασθή, διότι ανετέθη εις τους ιερείς και τους επιτρόπους όλων των συνοικιών να εξακολουθήσουν τας εγγραφάς, του κ. Ι. Θεμιστού αναλαβόντος την είσπραξιν. Εν τέλει ο ποιητής απεχαιρέτησε δακρύων τους ευγενείς κατοίκους, ων η συγκίνησις ήτο βαθυτάτη. Όταν η άμαξα ανεχώρει, αι ζητωκραυγαί υπέρ της ενώσεως αντήχουν εις τα περίεξ όρη».

Σε μία άλλη εφημερίδα της Λευκωσίας, την «Πατρίδα», ημερομηνίας 16/29 Ιουλίου 1909, και με τίτλο «Εκ Κυθρέας» δημοσιεύτηκε σύντομη είδηση για τις εξετάσεις που πραγματοποιήθηκαν τότε στο δημοτικό σχολείο της ενορίας του Αγίου Ανδρόνικου, το οποίο διεύθυνε ο Γ.Ν. Κυριακίδης. Όπως σημειώνεται, τις εξετάσεις παρακολούθησαν πολλοί κάτοικοι και επισκέπτες της κωμόπολης:

«Τη παρελθούση Κυριακή εγένοντο αι εξετάσεις του δημοτικού σχολείου Αγίου Ανδρόνικου, όπερ διευθύνει ο φιλοπονώτατος διδάσκαλος κ. Γ.Ν. Κυριακίδης. Κατ' αυτάς παρέστησαν πλείστοι κάτοικοι του χωρίου και πολλοί ξένοι. Μετά την λογοδοσίαν οι μαθηταί εξετάσθησαν εις διάφορα μαθήματα εις ά απήντησαν λίαν ευστόχως, και απήγγειλαν ωραιότατα ποιήματα και διαλόγους, τινάς των οποίων είχε ποιήσει αυτός ο διδάσκαλος. Το απόγευμα δε, επίσης επιτυχώς, διεξήχθησαν αι εις την γυμναστικήν εξετάσεις, αίτινες προκάθησαν τας ζωηράς επευφημίας των χωρικών διά τα λαμπρά αποτελέσματα, άτινα επέφερον η άοκνος εργασία του διδασκάλου των».

Ένα χρόνο αργότερα, η ίδια εφημερίδα, στο φύλλο ημερομηνίας 22/4 Αυγούστου 1910, και κάτω από τον τίτλο «Αι προφορικοί εξετάσεις του Παρθεναγωγείου Κυθρέας» δημοσιεύει και πάλιν ανταπόκριση από την κοινότητα, όπου γίνεται παρουσίαση, με ιδιαίτερα θερμά σχόλια, του έργου που επιτέλεσε η διευθύντριά του, απόφοιτη του Αρσάκειου των Αθηνών, Ευανθία Νικοηαΐδου:

«Ανώτερα πάσης προσδοκίας και παντός επαίνου υπήρξαν τα αποτελέσματα του Παρθεναγωγείου της Κυθρέας, του τοσοούτον δεξιώς διευθυνομένου υπό της αριστούχου Αρσακειάδος Ευανθίας Μ. Νικοηαΐδου. Μετά τον λαμπρότατον πανηγυρικών της διευθυντριάς, όστις ήτο δαψιληής έπαινος προς το θάνατον ελληνικόν πνεύμα, το ήουσθέν και πτερωθέν εις τα καλήήρρα της παιδείας νάματα, παρήλασαν διαδοχικώς η μία μετά την άλλην αι αγναί και φίληργοι μέλισσαι, παρουσιάζουσαι άφθονον και ήλουσίαν την πνευματικήν αυτών συγκομιδήν. Δεν προτίθεμαι διά των γραφομένων μου τούτων να εκπλήξω διά χειροκροτημάτων, ουδέ να εκθέσω προς εκτίμησιν την ικανότητα της διευθυντριάς, διότι πάσα επιτετηδευμενη κομψότης και πας έπαινος παρέλκει, όπου τα πράγματα καταφώρως βοώσιν, αηηά να δείξω, οποία προσοχή δέον να εφιστάται περί την εκλογήν του διδασκάλου, του φύλλακος τούτου του εσωτάτου φρουρίου του εθνικού βίου και των εθνικών παραδόσεων και ότι εκ των διαυγών ναμάτων καθαράς εθνικής παιδείσεως θα αναδυθή η ηθική της κοινωνίας ανάηλασις, υπέρ ης πάνυ προφρόνως κατέβαη τον εαυτής χάηικα η εν λόγω διευθύντρια».